

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **64**

Asya Kültürünün İzleri

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Ön-Türklerin Anadolu'ya çok eski dönemlerde gelip yerleşmiş olduklarını destekleyen pek çok kaya resimleri, heykeller ve taş kabartmalar bulunmaktadır. Hepsinde ortak birtakım göstergeler, işaretler ve kanıtlar vardır.

Üstte solda görülen kabartma kuzey-batı Anadolu'da bulunan Truva'dandır. Truva'ya **TROIA** dendiği biliniyor. Troia adı Yunanca sanılsa da aslı **TUR-ÖYÜ** sözcükleridir. **Öyü** sözünün "-oia" şekline dönüşmüş olması, Yunan dilinde sadece a, o, u, i sesli harflerin bulunışından dolayıdır. Yunanca /Ö/ yerine /O/ ve /Ü/ yerine /İ/ geçince, **yerleşim bölgesi** anlamını taşıyan **öyü** kök sözcüğü bazen **-oia**, bazen **-iya** / **-ya** şeklindeki takılara dönüşmüştür. -ya takısını Almanya, İtalya, İspanya,... gibi ülke adlarında buluyoruz. Küçük yerleşim yeri anlamına gelen **köy** sözünün **Ok-Öyü** (Ok'ların yerleşim bölgesi) sözlerinden bitişerek oluştuğu görüşümdedir. Anadolu Ok'larını anlattığım **22** sayılı **OKH Halkları** başlıklı yazıma bakınız.

Üstte sağda görülen Hakkâri kabartmalarını Truva kabartması ile karşılaştırdığımızda göz, burun, çene ve saç yapılarındaki benzerlikler ortak bir kültüre işaret ediyorlar. Günümüzden yaklaşık 4000 yıl önceye ait Hakkâri'de bulunmuş olan taş kabartmaların hepsi de iki elleri ile bir su tulumunu kavramış olarak betimlenmişlerdir (1). Bu özellik bir Türk geleneği olup, adına **Tolu geleneği** denebilir. (Bkz. **2** sayılı **Yazının Gelişimi** başlıklı yazı). Türkler bir kap tutarak yemin ederlerdi. Bu kap bir boynuz olabileceği gibi, hayvan derisinden bir tulum veya pişmiş kil topraktan yapılmış bir bardak (kadeh) da olabilirdi. Altta birçok Türk heykeli görülüyor. Bunlara genelde **Balbal** denilmesi yanlıştır. Zira balballar taş sütunlardır ve **Bengü Taş** olarak tanımlanmaları daha doğrudur.

Asya'dan Türk heykeller

Asya'da bu konu ile ilgili araştırmalarda bulunmuş olan **Oktay Belli**, kitabında řu açıklamayı yapıyor (2):

2001 yılı araştırmalarında önce Biřkek, Burana, Koçkor ve Manas'taki müze ve Güzel Sanatlar Fakültesi bahçesinde bulunan taş heykel ve balballar incelenmiştir. Daha sonra pilot alan olarak Issık Köl bölgesi seçilmiştir. Issık Köl çevresindeki yerleşim merkezlerinde bulunan müze, park ve pansiyonların dışında, arazide çalışmalar yapılmış ve çok sayıda taş heykel saptanmıştır.

Asya'nın çeşitli bölgelerinde ve Kafkasya'da bulunan heykellerle Hakkâri'deki taş kabartmalar karşılaştırıldığında birçok ortak nokta görmekteyiz. Hakkâri kabartmalarındaki savaşçılar iki elle göğüslerinde deriden yapılmış su kapları veya mataralar tutuyorlar. Asya heykellerinde ise yine göğüs hizasında topraktan yapılmış kadehler bulunuyor. Göğüs hizasında tutulan kadehler tolu ile kalpten edilen yemini ve **and-içme geleneğini** yansıtıyorlar (Bkz. **20** sayılı **AND-İÇME Kadehleri** başlıklı yazı). Altta solda, Hazar denizinin doğusundaki Tuzlov ile Aksay dereleri arasında bulunan **Novocherkassk** şehri müzesinden (3) ve sağda **Odessa** müzesinden (4) heykeller görüyoruz. Hepsi de iki elle tolu kapları tutuyorlar.

Kaynaklar:

- (1) **Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi**, Veli Sevin, sayı 4, sayfa 79, 2001.
- (2) **Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller**, Oktay Belli, Arkeoloji ve sanat yayını, sayfa 3, 2003, İstanbul.
- (3) **Kafkasya'daki Göktürk (Runik) İşaretli Yazıtlar**. İsmail Doğan, Nuro Matbaacılık, sayfa 27, 2000, Ankara.
- (4) **Doğu Avrupa'daki Göktürk (Runik) İşaretli Yazıtlar**, İsmail Doğan, Türk Dil Kurumu yayını, Nu: 798, sayfa 58, 2002, Ankara.